

Úředníci to prostě nevnímají

Dosavadní zkušenosti s prací Úřadu vlády ukazují, že má sklon vytvářet paralelní orgány mocenské struktury.

19.8.1991 Jaroslav Spurný, Vladimír Mlynář

Podle „Jednacího řádu“ české vlády to vypadá jednoduše: Úřad vlády České republiky zabezpečuje po odborné, organizační a technické stránce činnost vlády a informuje o ní. Ve skutečnosti je to organizace, o jejíchž pravomocích vědí málo i její šéfové. Dosavadní zkušenosti s prací Úřadu vlády ukazují, že má sklon vytvářet paralelní orgány mocenské struktury. Nově jmenovaný vedoucí úřadu, **Vojtěch Sedláček**, říká: „*Překvapilo mě, jakou má úřad moc. Více než padesát procent lidí zde působilo už před listopadem 89. Nemám však pocit, že jde o nějaké komunistické mafiánství, je to obyčejná vypočítavost byrokratů. Dříve byla nejlepší kvalifikací pro vítězství v konkursu a pro práci na úřadě bezpáteřnost, umění vymýšlet si neexistující problémy a nevnímat problémy skutečné.*“

Stínová vláda

Úřad byl jakousi stínovou vládou, šéfové jednotlivých sekcí si běžně zvali náměstky ministrů (aniž by na to měli právo) na „kobereček“, aby jim sdělili, že se úřad bude zabývat řešením problémů, které přitom spadaly do kompetence ministerstev. Otázkou je, proč na to vládní činitelé přistupovali. V. Sedláček k tomu říká: „*Probíhalo to tak, že si sekce vytipovala z korespondence nějaký problém. nešlo vůbec o to, zda ho bylo nutné řešit či nikoliv. Šéf sekce zašel za premiérem, který tu práci schválil, protože se spoléhal na úsudek úředníků. Sekce pak úkol zpracovala jakoby "na pokyn premiéra". Byla to někdy naprosto zbytečná práce, jejíž výsledky se nedaly použít ani k informování předsednictva vlády.*“

Moc Úřadu vlády pramenila z naprosté nevyjasněnosti kompetencí: nikomu nebylo jasné, kdo koho řídí a komu jsou jednotlivé sekce zodpovědné. navíc bylo těžké najít hranici mezi tím, co je záležitostí vlády jako kolektivního orgánu státní moci a co je věcí ministerstev.

„*Když jsem nastoupil, chtěl jsem, aby mi ředitelé nakreslili schéma fungování jejich sekcí. Dopadlo to katastrofálně,*“ říká V. Sedláček. Například sekce pro sociální politiku a územní správu nebyla vůbec strukturovaná. Podle schématu jejího ředitele PhDr. Skály vlastně sloužila všem a nikomu, byla organizací uvnitř organizace. Doktor Skála ji, podle V. Sedláčka, řídí jako krizový vojenský štáb: všechno podléhá jemu a úkoly zadává také pouze on. V ekonomické sekci pracuje třicet lidí, z toho dvacet dva poradců - údajně pro premiéra, místopředsedy vlády a pro Hospodářskou radu. „*Z nákresu se nedalo pochopit, zda je jich hodně nebo málo. Třeba je jich opravdu málo, ale bylo to zcela nemožné zjistit.*“

Loajalita a odbornost

Zkušenosti z demokratických zemí ukazují, že hlavním předpokladem výkonné práce úředníka ve státní správě je loajalita k úřadu. Za ní následuje odbornost a schopnost spolupracovat. **Bohumil Oharek** ze sekce pro sociální politiku k tomu říká:

„Loajalitu je nutné tvrdě vyžadovat, pokud je státní správa stabilizovaná. Pracovník nesmí mít pocit, že je existenčně ohrožen. A v tomto úřadu ho už vzhledem k probíhající reorganizaci mít nemůže. O loajalitě budeme moci mluvit až po ustanovení úřednické definitivy. Stejně jako to bylo za Rakousko-Uherska nebo za první republiky“.

Nejde však o loajalitu politickou, úřad musí fungovat jako servis bez vlastní exekutivní oprávněnosti pro jakéhokoli demokraticky jmenovaného představitele státu. Úředník si musí být vědom, že slouží vládě jako takové, a musí vycházet vstříc jejím oprávněným požadavkům.

„Úředníci by měli mít zájem na výsledcích práce vlády. Ty jsou i výsledkem jejich práce. V tomto úřadě nic takového neexistuje,“ říká V. Sedláček. „Řeknu vám příklad špatného přístupu k potřebám vlády. Premiér mě požádal, jestli bych pro ministry nezorganizoval seminář o fungování státní správy a samosprávy ve Lnářích. Zavola jsem správci zámku, který mi pracovně podléhá, a ten mi řekl, že to není možné, protože tam má rekreanty. Jel jsem se osobně přesvědčit a zjistil jsem, že místnosti, ve kterých má zasedat vláda, jsou volné a oddělené.“

Správce nebyl schopen své odmítnutí vysvětlit - argumentoval tím, že se to tak nikdy dřív nedělávalo. Seminář nakonec proběhl ve školícím středisku ministerstva průmyslu v Čelákovících. Mám zkušenost, že aparát úřadu je schopen zareagovat dost rychle, ale - špatně. Žádost nevyřídí. Nedostatek loajality spočívá často v maličkostech. Tak např. na zmíněném lnářském zámku, který slouží české vládě, se museli ministři přede dveřmi na přání správce přezouvat. Osobně si neumím představit, že bych jednal o zásadních politických otázkách s pocitem, že mě někdo přinutil zbytečně se zout.“

Nepřehledné účty

Naprosto vážne organizace. „Přijede oficiální návštěva, o které vás vaši podřízení informují, až když je na vrátnici. Utíkáte ji přivítat a někdo z organizačního odboru se vás zeptá, jestli pro ni vůbec máte dárek. Samozřejmě, že nemáte. Problémy jsou i s hospodářskou správou budovy. V kanceláři premiéra Pitharta bylo přes léto neuvěřitelné horko. Požádal jsem hospodářského ředitele, aby tam nainstaloval klimatizaci. Odpověděl, že nejsou peníze. Chtěl jsem aspoň žaluzie. Odpověděl - to je nápad, ale jak to provedeme? Nakonec jsem mu musel dát příkaz, aby klimatizaci do týdne instaloval. Přitom to měl být od počátku jeho zájem“.

Podle V. Sedláčka bylo hospodaření Úřadu vlády v uplynulých dvaceti letech přinejmenším nepřehledné a ještě nějakou dobu bude trvat, než se vše dá účetně do pořádku. „Úředníci prostě ty věci nevímají. Třeba bývalý šéf úřadu J. Vlček mi předával materiály s tím, že je všechno v pořádku. Zatelefonoval jsem druhý den hospodářskému řediteli, který mi řekl, že v pořádku nic není, že existuje několikasettisícové manko. Ne že by peníze někdo ukradl - jinde jsou zase přebytky. Bůhví, jak tu probíhaly inventury.“

Pokus o strukturu

Fungování Úřadu vlády ve stávající podobě je neudržitelné. Předsednictvo vlády proto schválilo novou organizační strukturu úřadu, která začne platit od 30.8.91. Bude jasně vymezena jeho činnost (kromě jiného bude formálně připravovat jednání vlády a spolupracovat na podkladech prohlášení premiéra a vlády) i jeho pravomoce. Aparát nesmí v budoucnu vstupovat do kompetencí jednotlivých členů vlády a suplovat jejich činnost. Jednotlivé odbory budou zachovány, ale sekce budou zrušeny. Každý útvar úřadu bude mít jasně určeného nadřízeného: člena vlády nebo vedoucího Úřadu vlády. Základní změnou bude převedení legislativně právní sekce do kompetence ministerstva spravedlnosti, které bude garantem, že nově navrhované zákony nebudou kolidovat se současnými právními normami.

Málokdo dokáže vysvětlit, proč byl úřad beztvorou a nepřehlednou organizací, která mohla vstupovat, kam jí nenáleželo, a nikomu to přitom nevadilo. „*Moc jsme v podstatě zvedli ze země,*“ říká V. Sedláček. „*Zatím se špatně orientujeme a zdá se, že jsme udělali mnohem méně, než většina lidí po revoluci očekávala. Dědictví totality je však mnohem horší, než jsme si dokázali představit.*“
